

feledhető trauma, kitörölhetetlen emlék azok számára – legyen szó az áldozatokról vagy közvetlen családtagjaikról –, akik ezt megélték. S ők sok tízezeren voltak, hallgatásra kényszerülve és kényszerítve,

évtizedekig. Az L. Balogh Béni által szerkesztett dokumentumkötet az elsők között tárgyalja ezt a problémát. Sok hasonló munkának kell(ene) még követnie!

Ököl, amely a párté volt, s amelyet nem sirat vissza senki sem...

Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf (szerk.): *Az Államvédelmi Osztály 1946–1948. Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 2.*, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2015.

...legfeljebb az egykori „öklök” s leszármazottaik. Talán furcsa így kezdeni egy könyvismertetést, de ha a Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztályáról van szó – későbbi alakváltozatai: Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság, majd Államvédelmi Hatóság, végül ismét a Belügyminisztériumba „integrált” politikai rendőrség –, akkor érthető, hogy az ismertetést író könnyen megfélekedezik az udvariasságról. Arról, amely nevezett osztály/hatóság tagjaira még véletlenül sem volt jellemző. Az udvarias viselkedés helyett ők a törvényteleniséget, a fizikai és lelki erőszak alkalmazását, mások tulajdonának – ingatlan és ingóság – elvételét, illetve a testület/szervezet megszűnése után az újjászervezett Belügyminisztériumba, magyar sajtóba, magyar kulturális életbe történt integrálódást részesítették előnyben. De hogy milyen út vezetett eddig, és miként is jött létre a „párt (a munkásosztály) ökle”, abból ízelítőt kaphat az olvasó, ha kezébe veszi a Krahulcsán Zsolt és Müller Rolf által szerkesztett és jegyzetekkel ellátott kötetet.

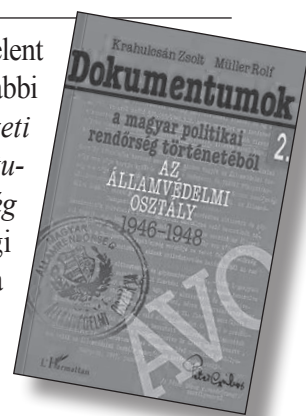
Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának két – életkor szerint még fiatalnak nevezhető, de eddigi szakmai teljesítményük alapján már érett – kutatója az 1945 utáni magyar politikai rendőrség történetének elismert szakértőjévé vált. Tanulmányai, önálló köteteik és az általuk közreadott dokumentumkötetek megkerülhetetlenek a korszak, a téma története iránt érdeklődők számára.

A 2015. évi Könyvhétre megjelent könyvük szerves folytatása a korábbi kötetüknek (*A politikai rendészeti osztályok 1945–1946. Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1.*, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2009), amelyről a Magyar Napló 2010. januári számában írhatam ismertetést. Ez is dokumentumkötet. Dokumentumkötet, amely műfaját tekintve a leghitelesebb a történeti munkák sorában. Eredeti, korabeli dokumentumok, amelyek nem hónapokkal/évekkel az események után születnek/születtek – néha „ösztönzésre”, némi „kozmetikázással” –, hanem a pillanatot örökítik meg. Feljegyzések – nem kevés közülük feljelentés értékű! –, jegyzőkönyvek, névsorok és így tovább.

Ez is dokumentumkötet. Dokumentumkötet, amely műfaját tekintve a leghitelesebb a történeti munkák sorában. Eredeti, korabeli dokumentumok, amelyek nem hónapokkal/évekkel az események után születnek/születtek – néha „ösztönzésre”, némi „kozmetikázással” –, hanem a pillanatot örökítik meg. Feljegyzések – nem kevés közülük feljelentés értékű! –, jegyzőkönyvek, névsorok és így tovább.

A szerzők nem „nyúltak bele” a dokumentumokba. Egy-egy lényegtelen elemet ugyan itt-ott elhagytak, de mindig indokolták is, hogy miért volt erre szükség. Nem húzták ki a neveket, nem változtatták meg a korabeli véleményeket.

A kötetben szereplő – életrajzok/önéletrajzok alapján rekonstruált – életutak sok mindenről árulkodnak. Származásról, iskolai végzettségről, politikai rendőrségi pályafutásról, jellemről. Mert különös jellemű emberek találkoztak az 1945 utáni politikai rendőrségnél (nevezük csak egyszerűen így a nevét többször változtató „intézményt”). Többségük a Horthy Miklós államfő neve után csak Horthy-korszaknak nevezett időszak illegális kommunistái – nem volt túl nagy a létszámuk –, a származásuk okán 1938 után számos jogfosztó intézkedést megszenvedettek, a fegyveres katonai szolgálat helyett fegyvertelen munkaszolgálatot teljesítettek és a Szovjetunióból hazatért kommunisták közül került ki. Azok közül, akik túléltek a „sztálini tisztogatásokat”, és megértették/megtanulták, miként is működik a rendszer.

Az 1945 januárjában Tömpe András (Debrecen) és Péter Gábor (Budapest) által megszervezett politikai rendőrség 1946-ra már egyetlen szervezetbe olvadt össze. Élén a szabósegédből pillanatok alatt rendőr vezérőrnaggyá avanzsált Péter Gábor állt. De felette még ott volt a lágyszívűséggel véletlenül sem vádolható Rajk László mint belügyminiszter – az 1945 utáni demokratikus kísérlet egyik véreskezű elveszejtője, majd maga is a kommunista hatalom áldozata –, és természetesen Rákosi Mátyás, valamint eszme- és vezetőtársai: Gerő Ernő, Farkas Mihály, Kádár János... és még néhányan, de nem túl sokan. Ők voltak azok, akik szinte bármit megtehettek Magyarországon ebben a korszakban.

A „szervezet” és az ő működésüket mutatják be a dokumentumok, amelyeket a közreadók jegyzetekkel láttak el, nem is eligazítás gyanánt, inkább jelölve, hogy mi minden támasztja még alá a közreadott dokumentumokban foglaltakat. (Néhány esetben ennek ellenére örömmel vettem volna bővebb jegyzetet is, például Dienes Andorról, aki a magyar királyi csendőrségnél gazdasági századosként szolgált, és később ismert „Petőfi-kutatóvá” vált Dienes András néven – a kötetben Gyenes-Dienesként említik.)

Beszédes dokumentumok, de nemcsak egy-egy értekezlet jegyzőkönyvei, hanem például Péter Gábor feljelentéssel felérő feljegyzése „...az Államvédelmi Osztályon kialakult helyzetről II. (1948. június 25.)”, amelynek az elkészítését az „inspirál(hat)ta”, hogy Rajk László belügyminiszter az Államvédelmi Osztály vezetésébe egy „vezérkart” kívánt volna még beépíteni Tömpe István Somogy megyei alispánból, Szücs alezredesből és egy egyelőre meg nem nevezett személyből. Péter Gábor e feljegyzésében „kifogásolta”, hogy az iskolák államosításával kapcsolatban a rendőri szervek provokatív intézkedéseket léptettek életbe. Például (1948.) június 13-án egy század rendőrt irányítottak Nyíregyházára azzal a céllal, hogy június 14-én, Pócspestrin „megfigyelőt tartanak” (sic!

– Sz. S.), és ha a legkisebb csoportosulást látják a faluban, akkor válogatás nélkül végigverik a falut, hogy „...ép csontú ember ne maradjon”. A Péter Gábor által emlegetett Kocsis alezredes még azt is mondta, hogy „A paraszt, ha földet kapott is, akkor is reakciós. Abba bele kell verni a demokráciát.”

Péter Gábor és társai azután éveken keresztül „demokráciára tanították” az embereket. Verés, internálás, gyilkosság... és a sort folytatni lehetne. A sort – mármint a dokumentumkötetek közreadásának sorát – remélhetőleg újabakkal gyarapítja a két szerző, mert a múlt megismeréséhez, a tisztánlátáshoz erre is szükség van. Nem baj, ha tudjuk – még ha megkésve is –, hogy a „véleményformáló újságíró”, a „kedves színházi kritikus”, a „jólmenő ügyvéd”, a „kedves háziorvos”, a gyárat igazgató „szakember” hol is kezdte pályafutását, milyen előélet és „érdemek” után került a pozíciójába.

Az Államvédelmi Osztályon, a Katona Politikai Osztályon, a Gazdasági Rendészeti Osztályon, majd Gazdasági Rendészeti Ügyosztályon eltöltött évek „kamatoztak” a későbbiekben is. A hálózat kiépült és működött, illetve működik. Hogy megszüntethető-e, nem tudom, de a történészek kötelessége az, hogy hiteles információkat adjanak róla. Krahulesán Zsolt és Müller Rolf ezt teszik következetesen. Tegyük továbbra is!

Végezetül egy személyes megjegyzés: Péter Gábor már idézett, 1948. június 25-i feljegyzésében olvasom: „...indokolatlanul vettek őrizetbe egyházi személyeket, így például Reindl Raffael törökkoppányi plébánost (Somogy megye), akit az igali járás kapitányának vezetője őrizetbe vett és internáltatni akart.” Reindl Raffaelt később „békepappá verték”. Esperesként szolgált még évtizedekig szülőfalumban, Törökkoppányban. Napjainkban értem csak meg igazán, milyen tisztesség volt mellette ministrálni kisdíákként. Őrizze emlékét e pár sor is!

Szakály Sándor